

Zbigniew Łabno

"Orzeczenia konstytucyjne w postępowaniu cywilnym", Kazimierz Korzan, Warszawa 1972 : [recenzja]

Palestra 18/1(193), 81-84

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE

Kazimierz Korzan: *Orzeczenia konstytucyjne w postępowaniu cywilnym*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1972.

Jedną z ostatnio opublikowanych pozycji z zakresu sądowego postępowania cywilnego, a już na rynku księgarskim niedostępną, jest praca K. Korzana pod powołanym wyżej tytułem. Poza krótkim autorskim przedśłowiem oraz uwagami wstępnymi, praca składa się z trzech rozdziałów, a ponadto z wniosków końcowych, wykazu literatury i ze streszczeń w językach niemieckim i rosyjskim.

Recenzowana praca dotyczy problematyki nie przedstawionej dotychczas monograficznie w całej socjalistycznej literaturze naukowej, tym samym więc wypełnia ona lukę w tak istotnym dla prawa zakresie orzeczeń konstytucyjnych.

Badania autora prowadzone są na szerokiej bazie, która pozwala uwypuklić socjologiczny walor jurysdykcji kształtującej przez wskazanie, jak daleko sięga ona w dziedzinę życia społecznego. Posługując się także badaniami statystycznymi, autor uzasadnia tezę, że o zakresie działania orzecznictwa konstytucyjnego decyduje faktyczna liczba spraw rozpoznawanych w tym przedmiocie przez sądy (str. 14, 241).

Stanowisko autora jest tu przekonujące i obala reprezentowane dotychczas poglądy, które upatrują kryterium konstytucyjnej

działalności sądów w liczbie przepisów, jakie do tego upoważniają. Autor słusznie też zwraca uwagę, że działalność konstytucyjna polega na kształtowaniu nie tylko stosunków prawnych, ale także innej od tych stosunków sytuacji prawnej.

Na podkreślenie zasługuje ten pogląd K. Korzana, przez wysunięcie którego zwraca on uwagę na zagadnienie celowości cechującej orzecznictwo konstytucyjne w przeciwieństwie do orzecznictwa deklaracyjnego. Jest oczywiste, że np. przy orzeczeniu rozwodu małżeństwa będzie mieć znaczenie jego celowość ze względu na dzieci stron, gdy tymczasem od przesłanki funkcjonalnej nie można uzależniać wydania orzeczenia ustalającego, a więc jedynie deklarującego istniejące prawo czy stosunek prawny (str. 141—142).

Należyte uwydatnienie znajduje w pracy K. Korzana problem interesu społecznego, łączący się ściśle z orzeczeniem konstytucyjnym. Kwestie związane z tym problemem ukazuje autor na przykładach spraw własnościowych (zniesienie współwłasności nieruchomości rolnej, jej podział itp.), w których orzeczenia konstytucyjne odgrywają poważną rolę w realizacji polityki agrarnej i społecznej (str. 75—76).

W toku dalszych rozważań podkreślone zostało podobieństwo, jakie istnieje między konstytucyjną działalnością sądu a aktem administracyjnym i jakie leży w realizacji interesu społecznego, podczas gdy kryterium różniącym jest odmiennosc metod działania. Wywody autora w tym zakresie są szczególnie trafne i wskazują na postępującą we współczesnym rozwoju prawa jego integrację. Szkoda natomiast, że autor nie przedstawił również — porównawczo — związku, jaki zachodzi pomiędzy sądowym orzeczeniem konstytucyjnym a orzeczeniem konstytucyjnym w postępowaniu arbitrażowym, zwłaszcza że należy ono do postępowania cywilnego.

Ciekawe również byłoby porównawcze zestawienie orzeczeń konstytucyjnych z zakresu postępowania rentowego, szczególnie tego, które toczy się przed sądem.

W toku pracy K. Korzan podkreślił — zgodnie z dotychczasowymi twierdzeniami nauki — rolę sądu polegającą na udzielaniu ochrony prawnej przez urzeczywistnienie normy prawnej w drodze wydanego orzeczenia. Zwrócił też słuszną uwagę, że ochrona ta polega bądź na potwierdzeniu stosunku wpływającego z już urzeczywistnionej normy prawnej (przy orzeczeniu deklaratywnym), bądź też na jej urzeczywistnieniu właśnie w drodze wydanego orzeczenia konstytucyjnego (str. 42). Trzeba dodać, że to swoje stanowisko, znajdujące pełne potwierdzenie w analizie orzeczeń konstytucyjnych, autor przeprowadził.

Na uwagę zasługuje omówienie przez autora kwestii faktycznej i prawnej podstawy orzeczenia. Analiza, jaką tu przeprowadza K. Korzan, ma istotne znaczenie, sta-

nowiąc podstawę stwierdzenia, że kształtowanie sądowe nie jest aktem dowolnym, lecz zdeterminowanym konkretnymi okolicznościami sprawy.

Ciekawe są również rozważania dotyczące podziału i charakteru orzeczeń. Dokonuje ich autor na podstawie teoretycznej, uwzględniając tak naukę kontynentalną jak i system *common law*.

Rozdział II poświęcony jest rozważaniom, które dla całości pracy mają charakter centralny. Chodzi tu o kwestie związane z pojęciem orzeczenia konstytucyjnego, a także ze stosunkiem, jaki zachodzi między czynnością kształtującą a czynnością restytucyjną sądu.

Autor zajmuje się nadto orzeczeniami deklaratywnymi wadliwymi (str. 95—102) oraz omawia między innymi funkcję, jaką w systemie prawa socjalistycznego spełnia powaga rzeczy osądzonej. Jego zdaniem, powaga rzeczy osądzonej nie ma mocy prawotwórczej i nie wpływa na określenie charakteru orzeczeń, natomiast pełni funkcję ochrony prawnej wyrażającej się w skutku negatywnym, tj. w zabezpieczeniu orzeczenia sądu przez niemożność ponownego wszczęcia postępowania pod warunkiem, że orzeczenie sądu jest obiektywnie słuszne (str. 91—92).

W końcu K. Korzan przechodzi do ustalenia pojęcia sądowego orzeczenia konstytucyjnego przyjmując, że jest nim tylko takie orzeczenie, które — podobnie jak każde inne zdarzenie prawne — wywołuje skutek prawotwórczy w postaci całkowitej lub częściowej zmiany istniejącej rzeczywistości (dotychczasowego stanu prawnego) na podstawie upoważnienia ustawowego, co odróżnia je od orzeczenia deklaratywnego wadliwego (str. 103—104).

Rozdział drugi kończą rozważania nad skutkami orzeczenia konstytucyjnego (str. 105—140) oraz interesujące uwagi dotyczące gwarancji zabezpieczających wydanie takiego orzeczenia (str. 140—159).

Rozdział III obejmuje analizę orzeczeń konstytucyjnych na podstawie konkretnych przykładów.

Autor zwraca uwagę na istnienie ich systematyki w zależności od różnych kryteriów podziału i rozważa szczegółowo ten, którego podstawą jest skutek, jaki wywołuje orzeczenie konstytucyjne. Dzieli je więc na tworzące i zmieniające stosunek prawny, a ponadto na takie, które wywołują skutek negatywny, mieszany i w końcu o charakterze szczególnym.

Prowadząc szczegółową analizę orzeczeń konstytucyjnych, autor rozważa je w sferze problemów z dziedziny prawa rzeczowego, obligacyjnego, spadkowego, spółdzielczego, rodzinnego oraz prawa pracy.

W konsekwencji praca K. Korzana jest studium o tyle cennym, że ma ono walor nie tylko teoretyczny, ale także niezaprzeczalnie praktyczny.

Na podkreślenie zasługuje też objęcie pracą orzeczeń zastępujących oświadczenie woli (str. 174—182), do których słusznie zalicza autor orzeczenia z art. 201 k.c. oraz art. 84 § 1 k.r.o.

Pracę K. Korzana cechuje duża wnikliwość rozważań i ich sumienność, wyrażająca się imponującą liczbą blisko 300 źródeł bibliograficznych.

Rozsądne ramy publikacji wyłączały możliwość objęcia pracą absolutnej całości wszystkich problemów praktycznych wiążących się z tematem. W analitycznym rozdziale trzecim autor sam zwrócił na to uwagę, stwierdzając na

wstępie, że omawiane wypadki orzeczeń konstytucyjnych nie są wyczerpujące.

Pamiętając zatem o przysługującej tu autorowi swobodzie wyboru, zauważyć można, że byłoby ciekawe omówienie w pracy charakteru orzeczenia sądu powszechnego, zapadłego na skutek skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego (art. 712 k.p.c.) oraz orzeczenia o odtworzeniu lub stwierdzeniu niemożności odtworzenia akt sądowych (art. 727 k.p.c.).

Także na większe, niż uczynił to autor, uwypuklenie zasługiwała podkreślana już w nauce międzywojennej (por. np. Z. Fenichel: „Powództwa o ukształtowanie stosunku prawnego w kodeksach polskich”, PPC nr 11—12, 1935 r.) twórcza rola sądu, postulowana w konkretnych przepisach prawa materialnego, jak np. art. 874, 901 § 1, 913 § 1 i 2, 916 k.c. Zwrócenie uwagi na ten aspekt działania i roli sądu przy orzekaniu konstytucyjnym znajduje specjalny walor w obowiązującym postępowaniu cywilnym. Wskazuje mianowicie na związek zachodzący między zasadą prawdy obiektywnej i istotą działania orzeczenia kształtującego a swobodą pozostawioną sądowi w ramach dyspozycji („upoważnienia” — jak pisze K. Korzan) prawa materialnego, wyrażającą się właśnie w tej twórczej (lecz nie normotwórczej) roli sądu, jaka się przejawia w jurysdykcyjnym kształtowaniu rzeczywistości. Bo właśnie przez orzeczenie konstytucyjne wyraża się najsilniej związek pomiędzy prawem a warunkami ustrojowymi przy czynnej, kształtującej roli prawa stosowanego przez sąd.

Reasumując, należy stwierdzić, że recenzowana praca stanowi sumę dużej znajomości teoretycz-

nych i praktycznych problemów postępowania cywilnego w ogóle, a konkretnie — zagadnień orzeczenia sądowego: drogi jego powstania i skutków, jakie wywołuje. Tym samym praca ta stanowi cenny wkład w rozwój polskiego postępowania cywilnego, zwłaszcza że obejmuje swym zakresem — co jest szczególnie ważne — także tryb nieprocesowy

oraz postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Jednocześnie rozległe ujęcie tematu i omówienie wielu zagadnień pośrednio związanych z pojęciem orzeczenia konstytucyjnego pozwala na szerszy horyzont spojrzenia oraz podnosi walor ogólnopoznawczy przedstawionych problemów.

Zbigniew Łabno

ŻYCIE I SPRAWY ADWOKATURY

(myśli — aforyzmy)*

Wy, adwokaci, widzicie czasami bystro, mimo że wam zarzucają, iż paczycie sobie zdrowy rozum, robiąc z czarnego białe i na odwrót.

(BALZAC)

Nie wiem, kto jest praworządny, ja jestem prawożądny.

(LEC)

Raz wytworzony sąd utrudnia myślenie alternatywne.

(REVERIDGE)

Widziałem człowieka serdecznie zadowolonego z siebie. W niespełna kwadrans rozstrzygnął trzy zagadnienia natury moralnej, cztery problemy historyczne i pięć punktów fizyki. Nigdy nie widziałem tak powszechnego wyrokodawcy, sąd jego nie zostawał ani przez chwilę w niepewności. Obrąłem najlepsze postanowienie: umilkłem, pozwoliłem mu mówić i... rozprawia pewnie do tej pory.

(MONTESQUIEU)

Łatwiej jest poznać człowieka w ogóle, niż człowieka w szczególności.

(LA ROCHEFOUCAULD)

Prawa starzeją się i niekiedy umierają.

(BOCCACIO)

* Poprzednie zestawy „Myśli i aforyzmów” opublikowano w numerach od 2 do 11 „Palestry” z 1973 r.